

SANATIN İYİLEŞTİRİCİ GÜCÜ 4

Farklı Bakış Açılarıyyla Sanat ve İyi Oluş

Editör

Doç. Dr. Eda ÖZ ÇELİKBAŞ

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-375-234-7

Ön Kapak Resmi

Doç. Dr. Eda ÖZ ÇELİKBAŞ

Kitap Adı

SANATIN İYİLEŞTİRİCİ GÜCÜ 4
Farklı Bakış Açılıyla Sanat ve İyi Oluş

Arka Kapak Resmi

Öğr. Gör. Ümit PARSIL

Yayıncı Sertifika No

47518

Editör

Eda ÖZ ÇELİKBAŞ

ORCID iD: 0000-0002-5243-7242

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Bisac Code

ART000000

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

DOI

10.37609/akya.3431

Kütüphane Kimlik Kartı

Sanatın İyileştirici Gücü 4 Farklı Bakış Açılıyla Sanat ve İyi Oluş / ed. Eda Öz Çelikbaş.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.

132 s. : tablo, resim. ;160x235 mm.

Kaynakça var.

ISBN 9786253752347

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İçindekiler

- BÖLÜM 1 Sanata Fenomenolojik/Politik Bakmak ve Sanatın Araçsal Olamayışı: Mona Hatoum'un Aporetik Dünyası..... 1**
Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM
Eser ÖRDEM
- BÖLÜM 2 Depreme Maruz Kalan Bireylerde Sanatın Öznel İyi Oluşa Etkisi ve Uygulama Örnekleri 19**
İrfan Nihan DEMİREL
- BÖLÜM 3 Özel Gereksinimli Bireylerde Sanatın İyileştirici Gücü 31**
Gülten CACA
- BÖLÜM 4 Yaratıcı İfadenin Dışsallaştırılması "Uygulamalı Yaratıcı Atölyeler " 49**
İpek T. GİRGİN
- BÖLÜM 5 Nöroestetik ve Sanat Terapisi Bağlantısı..... 73**
Neslihan Dilşad DİNÇ
Kübra ŞAHİN ÇEKEN
- BÖLÜM 6 Sanatın İyileştirme ve İnsiyatif Alma Yönü: Sanat Terapidir Platformu 87**
Eda ÖZ ÇELİKBAŞ
Kübra ŞAHİN ÇEKEN
- BÖLÜM 7 İyileşme İçin Görsel Bir Araç: Terapötik Fotoğrafçılık 97**
Pelin ÖZGÜR POLAT
- BÖLÜM 8 Terapötik Rekreasyon 117**
Eda ÖZ ÇELİKBAŞ

Yazarlar

Dr. Gülten CACA
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Öğretmenliği
Bölümü

Doç. Dr. Kübra ŞAHİN ÇEKEN
İstanbul Arel Üniversitesi- Güzel Sanatlar
Fakültesi Grafik Tasarımı Bölümü

Doç. Dr. Eda ÖZ ÇELİKBAŞ
Karabük Üniversitesi Safranbolu Fethi
Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi,
Resim Bölümü

Doç. Dr. İrfan Nihan DEMİREL
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim
Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Resim-İş Eğitimi AD.

Doç. Dr. Neslihan Dilşad DİNÇ
Bitlis Eren Üniversitesi- Güzel Sanatlar
Fakültesi Resim Bölümü

**Doç. Dr. Özlem AYDOĞMUŞ
ÖRDEM**
İletişim Bilimleri Fakültesi, İletişim Bilimleri
Bölümü, Çukurova Üniversitesi

Doç. Dr. Eser ÖRDEM
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Mütercim Tercümanlık Bölümü, Adana
Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji
Üniversitesi

İpek T. GİRGİN
Yaratıcı Dans & Yaratıcı Drama Eğitmeni,
Sanat Terapisi Uygulayıcısı

Dr. Öğr. Üyesi Pelin ÖZGÜR POLAT
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen
Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Katkılarından dolayı Öğr. Gör. Ümit PARSIL'a teşekkür ederiz.

BÖLÜM 1

Sanata Fenomenolojik/Politik Bakmak ve Sanatın Araçsal Olamayışı: Mona Hatoum'un Aporetik Dünyası

Özlem AYDOĞMUŞ ÖRDEM ¹
Eser ÖRDEM ²

Giriş

Postyapısalcılık, Adorno'nun estetik teorisi ve Merleau-Ponty'nin fenomenolojisi, sanatı bir araç olarak değil, kendi ifade ve deneyimsel amaçları için var olan özerk bir varlık olarak anlamamız için sağlam bir çerçeve sunar. Postyapısalcılık, sanat içindeki sabit anlamları sarsarak, sanatın belirli, faydacı işlevlere hizmet ettiği geleneksel düşünceyi sorgular ve onun yerine sürekli olarak inşa edilip, yıkılan anlamların dinamik bir alanı olarak sunar (Derrida, 1978). Bu temel üzerine inşa edilen Adorno'nun estetik teorisi, sanatın toplumu eleştirel bir ayna olarak işlev görebilmesi için özerkliğinin hayati önem taşıdığını savunur. Adorno'ya göre, sanat dışsal siyasi, ekonomik veya sosyal amaçların altına girdiğinde, eleştirel kapasitesini yitirir ve yalnızca araçsallaşır. Dolayısıyla, statükoyu sorgulayıp değiştirebilmesi için, sanatın dışsal toplumsal taleplerden bağımsız olarak var olması ve onlarla özerk bir pozisyondan eleştirel olarak etkileşime girmesi gerekir (Adorno, 1970).

Merleau-Ponty'nin fenomenolojisi, bu fikirleri, sanatın algısal deneyimine odaklanarak bir araya getirir. O, sanatın sıradan algı ve iletişim ötesinde, dünyayla benzersiz bir şekilde etkileşimde bulunduğunu, izleyicileri pratik yararın ötesinde, duyarlı ve algılarıyla daha derin bir diyaloga davet ettiğini öne sürer

¹ Doç. Dr., İletişim Bilimleri Fakültesi, İletişim Bilimleri Bölümü, Çukurova Üniversitesi, oaydogmus@cu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-9896-3037

² Doç. Dr., İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, eordem@atu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9529-4045

Sanat, sadece estetik bir değer sunmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal normları ve ideolojileri sorgular, mevcut güç yapılarını eleştirir ve bireylerin dünya ile olan etkileşimlerini yeniden şekillendirir. Bu makalede ele alınan teorik çerçeveler, sanatın nasıl hem bir bilinç aracı hem de politik bir eylem biçimi olarak işlev görebileceğini ortaya koymaktadır. Sanatın iyileştirici özellikleri tartışmasının ötesinde, onun toplumsal ve bireysel bilinç üzerindeki dönüştürücü gücü, sanat eserlerinin toplumda nasıl radikal bir rol oynayabileceğini vurgulamaktadır. Bu perspektif, sanatı, bireyin ve toplumun dönüşümünde kritik bir araç olarak konumlandırmaktadır ve gelecekteki sanat çalışmaları ve eleştirileri için zengin bir zemin sunmaktadır.

Kaynaklar

- Adorno, T. W. (1970). *Aesthetic Theory*. London: Routledge.
- Antoni, J., & Hatoum, M. (1998). Mona Hatoum. *Bomb*, (63), 54-61
- Bhabha, H. K. (1994). *The Location of Culture*. Routledge.
- Biemel, W. (1995). Art in the Light of Phenomenology. *Human Studies*, 18(4), 337-350. <https://www.jstor.org/stable/20000249>
- Biemel, W. (1995). Art in the Light of Phenomenology. *Human Studies*, 18(4), 337-350. Erişilebilir: <https://www.jstor.org/stable/20000249>
- Bishop, C. (2012). *Yapay Cehennemler: Katılımcı Sanat ve Seyirci Politikası*. Verso Kitapları.
- Carroll, N. (1988). Sanat, Pratik ve Anlatı. *The Monist*, 71(2), 140-156. Sabit URL: <https://www.jstor.org/stable/27903074>
- Derrida, J. (1978). *Writing and Difference*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gramsci, A. (1971). Zindan Defterlerinden Seçmeler. Quintin Hoare ve Geoffrey Nowell Smith tarafından düzenlenmiş ve çevrilmiştir. New York: Uluslararası Yayıncılar.
- Hatoum, M. (1988). *Measures of Distance*. Video enstalasyonu.
- Hatoum, M. (2000). *Homebound*. Enstalasyon.
- Husserl, E. (1970). *Avrupa Bilimlerinin Krizi ve Transandantal Fenomenoloji: Fenomenolojik Felsefeye Giriş*. Northwestern University Press.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Blackwell.
- Lionis, C. (2014). A past not yet passed: Postmemory in the work of mona hatoum. *Social Text*, 32(2), 77-93.
- Merleau-Ponty, M. (1962). *Algün Fenomenolojisi*. Routledge & Kegan Paul.
- Mouffe, C. (2001). Every Form of Art Has a Political Dimension. *Grey Room*, (2), 98-125. Erişilebilir: <https://www.jstor.org/stable/1262544>
- Pollock, G. (1988). *Vision and Difference: Femininity, Feminism, and Histories of Art*. Routledge.
- Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.
- Said, E. W. (1996). *Entelektüelün Temsilleri: 1993 Reith Dersleri*. Pantheon Kitapları.
- Said, E. W. (2011). The Art of Displacement: Mona Hatoum's Logic of Irreconcilables. *Quaerens de la Mediterrània*, 15, 107-110.
- Sobieralski, C. (2003). Examining Embodiment in the Work of Mona Hatoum. Unpublished manuscript.
- Zuidervaart, L. (2015). Creating a Disturbance: Art, Social Ethics, and Relational Autonomy. *The Germanic Review: Literature, Culture, Theory*, 90(4), 235-246. <https://doi.org/10.1080/00168890.2015.1095619>

BÖLÜM 2

Depreme Maruz Kalan Bireylerde Sanatın Öznel İyi Oluşa Etkisi ve Uygulama Örnekleri

İrfan Nihan DEMİREL¹

Giriş

Doğal afetler, psiko-sosyal iyilik halini bozması ve ilerleyen dönemlerde kaygı, uyku bozuklukları, kişilerarası ilişkilerde bozulma ve depresyon gibi ciddi sağlık sorunlarına sebep olması nedeniyle önemli bir halk sağlığı sorunu olarak kabul edilmektedir (Ginexi vd., 2000; Rubonis ve Bickman, 1991). Bu nedenle afetlerle mücadele sürecinde fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıpların yanı sıra ruh sağlığı değerlendirmesinin de yapılması önem arz etmektedir. Çünkü bireysel farklılıklar gereği bazı insanlar doğal afetlerle daha kolay başa çıkabilirken; bazıları ise, afetin ardından uzun vadede daha ciddi psikolojik sorunlar geliştirebilmektedir. İnsanların yaşamlarını derinden etkilemeleri ve önemli psikolojik hasarlara, çeşitli ruhsal ve fiziksel sağlık sorunlarına yol açmaları nedeniyle üzerinde çalışılan önemli doğal afetlerden biri depremdir (Galea vd., 2005; Norris vd., 2002). Etkileri açısından incelendiğinde doğal afetlerin başında %61 ile depremin geldiği belirtilmektedir (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, [TMMOB], 2010). 2000 yılından 2020 yılına kadar büyük kayıpların yaşandığı 5 önemli depremde can kaybı, yaralanma ya da yıkılan ve ağır hasarlı binaların olması gibi nedenlerle insanların meydana gelen depremlerden farklı şekillerde etkilendikleri belirtilmiştir (Aral ve Tunç, 2021; Mertol vd., 2020). Ülkemizde 06 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen deprem ise, toplumsal, psikolojik, sosyal ve ekonomik sorunlara yol açarak bireylerin yaşam kalitelerini

¹ Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi AD., nihan.demirel@erdogan.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-3838-6247

renciler yalnız olmadıklarını hissetmişler, yaşadıkları olumsuz etkileri aldıkları destek ile atlatmaya çalışmışlar ve sanatın iyileştirici gücüne inanarak, yapılan etkinlikten keyif almışlardır.

Depreme maruz kalan bireylerde sanatın öznel iyi oluş üzerinde olumlu etkisinin olduğu, teorik bilginin yanında uygulama örneği ile de desteklenerek sunulmuştur. Bu doğrultuda sanatsal etkinliklere katılım, kişinin kendi yaratıcı çabalarının başlatıcısı olarak ya da başkalarının yaratıcı çabalarının gözlemcisi olarak, kişinin ruh hallerini, duygularını ve diğer psikolojik durumlarını iyileştirmenin etkili bir yoludur. Böylece sanat bireylere ihtiyaç duydukları güven ve ifade özgürlüğü sunarak, kişinin bir gruba ait olma ve özdeşleşme gibi insani ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu nedenle sanatla yapılan terapi çalışmaları kişinin benliğini yeniden şekillendirmesi, kendini farklı bir grup ile özdeşleştirerek çatışmayı önlemesi, duygularını yeniden dengeleyerek, sosyalleşme yoluyla öz değerlendirme yapabilmesi için önemlidir (Ceauşu, 2018; Stuckey ve Nobel, 2010). Dolayısıyla da bireylerin sanatsal etkinliklere katılımı, stresi ve depresyonu azaltarak olumlu bilişsel ve duygusal gelişimi sağlaması nedeniyle özellikle depreme maruz kalan bireylerin öznel iyi oluş gelişiminde etkili bir öğrenme aracı olarak kullanılabilir.

Kaynaklar

- Aral, M. ve Tunç, G. (2021). Türkiye'de deprem performansına dayalı bina kimlik bilgilerinin oluşturulmasına yönelik çalışma ve öneriler. *Afet ve Risk Dergisi*, 4(1), 20-41. <https://doi.org/10.35341/afet.825123>
- Azzollini, S., Depaula, P. D., Cosentino, A. C. ve Pupko, V. B. (2018). Applications of psychological first aid in disaster and emergency situations: Its relationship with decision making. *Athens Journal of Social Sciences*, 5(2), 201-213. <https://doi.org/10.30958/ajss.5-2-5>
- Batt-Rawden, K., B., DeNora, T. ve Ruud, E. (2005). Music listening and empowerment in health promotion: A study of the role and significance of music in everyday life of the long-term ill. *Nordic Journal of Music Therapy*, 14(2), 120-136. <https://doi.org/10.1080/08098130509478134>
- Beebe, A., Gelfand, E. W. ve Bender, B. (2010). A randomized trial to test the effectiveness of art therapy for children with asthma. *Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 126(2), 263-6, 266.e1. <https://doi.org/10.1016/j.jaci.2010.03.019>
- Ceauşu, F. (2018). The healing power of art-therapy. *Review of Artistic Education*, 16, 203-211. <https://doi.org/10.2478/RAE-2018-0022>
- Cénat, J. M., McIntee, S. E. ve Blais-Rochette, C. (2020). Symptoms of posttraumatic stress disorder, depression, anxiety and other mental health problems following the 2010 earthquake in Haiti: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 1(273), 55-85. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.04.046>
- Chen, H., Chen, Y., Au, M., Feng, L., Chen, Q. ve Guo, H. (2014). The presence of post-tra-

- umatic stress disorder symptoms in earthquake survivors one month after a mudslide in southwest China. *Nurs Health Sci.* 16(1), 39-45. <https://doi.org/10.1111/nhs.12127>
- Ciasca, E. C., Ferreira, R. C., Santana, C. L., Forlenza, O. V., Dos Santos, G. D., Brum, P. S. ve Nunes, P. V. (2018). Art therapy as an adjuvant treatment for depression in elderly women: a randomized controlled trial. *Braz J Psychiatry*, 40(3):256-263. <https://doi.org/10.1590/1516-4446-2017-2250>
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychol. Bull.* 95, 542-575.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43.
- Diener, E., Lucas, R. E. ve Oishi, S. (2018). Advances and open questions in the science of subjective well-being. *Collabra Psychol*, 4(1), 15. <https://doi.org/10.1525/collabra.115>
- Fancourt, D., ve Finn, S. (2019). Health evidence network synthesis report 67. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. *World Health Organization*. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf> adresinden edinildi.
- Galea, S., Nandi, A. ve Vlahov, D. (2005). The epidemiology of post-traumatic stress disorder after disasters. *Epidemiologic Reviews*, 27(1), 78-91. <https://doi.org/10.1093/epirev/mxi003>
- Ginexi, E.M., Weihs, K., Simmens, S.J. ve Hoyt, D.R. (2000). Natural disaster and depression: A prospective investigation of reactions to the 1993 midwest floods. *Am. J. Community Psychol*, 28(4), 495-518. <https://doi.org/10.1023/A:1005188515149>
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113-128. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21448/229850>
- Green, B. L., Grace, M. C, Vary, M. G., Kramer, T. L., Gleser, G. C. ve Leonard, A. C. (1994). Children of disaster in the second decade: A 17-year follow-up of buffalo creek survivors. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 33(1), 71-79. <https://doi.org/10.1097/00004583-199401000-00011>
- Lyubomirsky, S., King, L. ve Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success?. *Psychological Bulletin*, 131(6), 803-855. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.131.6.803>
- Mastandrea, S., Fagioli I, F. ve Biasi, v. (2019). Art and psychological well-being: Linking the brain to the aesthetic emotion. *Frontiers in Psychology*, 10(739), 1-7. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00739>
- Mertol, H. C., Tunç, G. ve Akış, T. (2020). Elazığ-Sivrice deprem raporu. Atılım Üniversitesi, Ankara.
- Myers, D. G. ve Diener, E., (1995). Who is happy?. *Psychological Science*, 6(1), 10-19. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1995.tb0029>
- Nakajima, Ş. (2012). Deprem ve sonrası psikolojisi. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 150-155.
- Norris F. H., Friedman, M. J., Watson, P. J., Byrne, C. M., Diaz, E. ve Kaniasty, K. (2002). 60,000 disaster victims speak: Part I. An empirical review of the empirical literature, 1981-2001. *Psychiatry: Interpersonal and biological processes*, 65(3), 207-239. <https://doi.org/10.1521/psyc.65.3.207.20173>
- Özsoy, V., ve Alakuş, A. O. (2009). Görsel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri. Pegem Yayıncılık.
- Rask, K., Astedt-Kurki, P. ve Laippala, P. (2002). Adolescent subjective well-being and realized values. *Journal of Advanced Nursing*, 38(3), 254-263. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2002.02175.x>
- Rubonis, A. V., ve Bickman, L. (1991). Psychological impairment in the wake of disaster: The disaster-psychopathology relationship. *Psychological Bulletin*, 109(3), 384-399. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.109.3.384>

- org/10.1037/0033-2909.109.3.384
- Soldatos, C. R., Paparrigopoulos, T. J., Pappa, D. A. ve Christodoulou, G. N. (2006). Early post-traumatic stress disorder in relation to acute stress reaction: An ICD-10 study among help seekers following an earthquake. *Psychiatry Res*, 143(2-3), 245-53. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2005.05.018>
- Stuckey, H. L. ve Nobel, J. (2010). The Connection between art, healing, and public health: A review of current literature. *American Journal of Public Health*, 100(2), 254-263. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2008.156497>
- Tang, M., Hofreiter, S., Reiter-Palmon, R., Bai, X., ve Murugavel, V. (2021). Creativity as a means to well-being in times of COVID-19 pandemic: Results of a cross-cultural study. *Frontiers in Psychology*, 12, 1-16. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.601389>
- TMMOB. (2010). Türkiye’de Deprem Gerçeği ve TMMOB Makina Mühendisleri Odası’nın Önerileri Oda Raporu. http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/ee9b8f616afde72_ek.pdf adresinden edinildi.
- Tymozuk, U., Spiro, N., Perkins, R., Mason-Bertrand, A., Gee, K., ve Williamon, A. (2021). Arts engagement trends in the united kingdom and their mental and social wellbeing implications: HEartS survey. *PLOS ONE*, 16(3), e0246078.. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0246078>
- Udomratn P. (2008). Mental health and the psychosocial consequences of natural disasters in Asia. *Int Rev Psychiatry*. 20(5), 441–444. <https://doi.org/10.1080/09540260802397487>
- Wikström, B. M. (2011). Works of art as a pedagogical tool: An alternative approach to education. *Creat Nurs*, 17(4), 187–194. <https://doi.org/10.1891/1078-4535.17.4.187>
- Yılmaz, M. (2010). Sanat eğitiminde motivasyon, Sanat eğitiminde kopya ve taklit, Görsel sanatlarda teknik ve yöntemler. Kazım Artut (Ed.), *Güzel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri içinde* (s. 193-298). Anı Yayıncılık.

BÖLÜM 3

Özel Gereksinimli Bireylerde Sanatın İyileştirici Gücü

Gülten CACA ¹

Giriş

Sanat, sadece özel gereksinimli bireyler için değil, herkes için insana dair önemli bir yansıma sunar. Özel gereksinimli bireyler için ise sanat, bir terapi, bir dil, bir ifade biçimi ve bir toplumsal bağlantı aracıdır. Sanat eğitimi ve terapisi, bu bireylerin kendilerini daha özgür ve sağlıklı bir şekilde ifade etmelerine olanak tanır. Gelecekte, sanat alanında daha fazla erişilebilirlik sağlandıkça, özel gereksinimli bireylerin toplumsal hayata katılımı daha da artacaktır.

Sanat, insanın içsel dünyasını dışa vurduğu en derin ve etkili yollarından biridir. Özel gereksinimli bireyler için sanat, yalnızca bir ifade biçimi değil, aynı zamanda bir iletişim, gelişim ve terapi aracıdır. Sanatla uğraşmak, bu bireylerin sosyal becerilerini geliştirmelerine, duygusal iyileşmelerine ve kendi kimliklerini daha iyi tanımlarına yardımcı olur (Gantt, Tinnin, 2005:92).

Sanatın Terapötik Gücü

Gantt, Tinnin, (2005)'e göre, Özel gereksinimli bireyler için sanat terapisi, duygusal ve psikolojik iyileşme sürecinde önemli bir yer tutar. Sanat, bireylerin kendilerini anlatabilmelerine yardımcı olur ve onların dünyalarını keşfetmelerine olanak tanır. Bu süreç, özellikle iletişim zorlukları yaşayan veya sözlü ifade güçlüğü çeken bireyler için etkili bir araçtır (Gantt, Tinnin, 2005:142).

¹ Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü
gulden.caca@izu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2599-6257

DEHB'li Bireylerde Sanatın Duygusal ve Bilişsel Faydaları

Sanat eğitimi, DEHB'li bireylerin duygusal gelişimlerini destekleyebilir. Bu bireyler, duygusal düzenleme konusunda sıkıntılar yaşayabilirler; ancak sanat, kendilerini ifade etmeleri için güvenli bir alan sunar. Özellikle resim veya drama gibi sanat dalları, DEHB'li bireylerin hissettiklerini dışarı vurabilmelerine olanak tanır (Hawkins, 2010:149). Bu, duygusal farkındalıklarını artırırken, aynı zamanda empati ve başkalarını anlama becerilerini de geliştirebilir.

Bilişsel açıdan sanat, DEHB'li bireylerin problem çözme ve planlama becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir. Sanatla uğraşmak, yaratıcı düşünmeyi ve farklı perspektiflerden bakmayı teşvik eder, bu da DEHB'li bireylerin bilişsel esnekliklerini artırır. Ayrıca, sanat eğitimi, dil gelişimi ve kelime dağarcığının güçlenmesine de katkı sağlar (Piazza, 2008:112).

Kaynaklar

- Aydın, M. (2021). İşitme engelli bireyler için alternatif eğitim yöntemleri. İstanbul: Eğitim Yayıncılık.
- Alvarado, C., & Perry, L. (2017). Art Therapy and Self-Expression: Exploring Emotional Development in Children with Down Syndrome. *Journal of Creative Arts Therapy*, 5(1), 29-42.
- Baines, L., & Prentis, A. (2010). *Art Therapy: A Handbook of Creative Therapy*. Routledge.
- Bradt, J., & Dileo, C. (2014). Music interventions for mechanically ventilated patients. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 12, CD006902.
- Barkley, R. A. (2006). *Attention-deficit hyperactivity disorder: A handbook for diagnosis and treatment*. The Guilford Press.
- Dabrowski, D. M. (2015). Art Therapy with Special Needs Children. *Journal of Art Therapy*, 22(4), 56-67.
- Dewey, J. (1934). *Art as Experience*. New York: Minton, Balch & Company.
- Dunst, C. J., Bruder, M. B., & Espe-Sherwindt, M. (2015). Early intervention and developmental outcomes. *Journal of Early Intervention*, 37(3), 232-252.
- Elder, J. H., Simpson, R. L., & Lounds Taylor, J. L. (2013). "The role of art and creative activities in the education of students with autism." *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 43(3), 457-468.
- Frostig, M. (2018). "Art and sensory integration: Exploring its impact on children with autism." *Journal of Special Education and Rehabilitation*, 32(1), 22-31.
- Fleming, J. (2011). *Art Education and the Development of Creative Thinking*. New York: Pearson Education.
- Gantt, L., & Tinnin, L. (2005). *Art Therapy and Clinical Practice: A Professional Development Perspective*. Jessica Kingsley Publishers.
- Guralnick, M. J. (2005). Early intervention for children with intellectual disabilities: Current knowledge and future prospects. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 18(1), 44-51.
- Goldstein, J. (2011). *Art and Disability: A Manifesto for the Social Inclusion of Disabled People*.

Springer.

- Gordon, P., & Wilke, S. (2007). *Art for All: Creative Approaches to Teaching Students with Special Needs*. Cambridge University Press.
- Guralnick, M. J. (2014). "Early intervention for children with autism spectrum disorders." *Journal of Early Intervention*, 36(1), 23-34.
- Gardner, H. (1983). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.
- Gifford, E. (2014). The role of art in the development of social skills in children with ADHD. *Journal of Art Therapy*, 31(2), 45-56.
- Gergen, K. J., McNamee, S., & Barrett, F. J. (2001). Toward transformative dialogue. *International Journal of Public Administration*, 24(7-8), 679-707.
- Harris, J., & McGrath, D. (2014). *Art for Social Change: Transforming Communities Through the Power of Creative Expression*. Routledge.
- Hughes, C., & Van Oosterwijck, S. (2009). *Art Therapy with People with Intellectual Disabilities: A Guide to Creative Approaches*. Jessica Kingsley Publishers.
- Heath, S. (2001). Creating connections: Art, education, and special needs. *Journal of Learning Disabilities*, 34(5), 486-494.
- Hersh, M. (2019). *Accessible Art: 3D Printing and Visual Impairment*. Springer.
- Harris, J. E., & Leong, P. W. (2017). "Art and autism: Understanding the role of visual arts in the development of social and communication skills in children with autism spectrum disorder." *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 47(5), 1401-1410.
- Hughes, C., & Williams, G. (2020). "Building confidence through creativity: A study of art therapy in autism spectrum disorder." *Autism Research and Treatment*, 2020, Article ID 2839017.
- Holmes, A. (2011). Social Integration and Development through Art for Individuals with Special Needs. *Disability and Society*, 26(4), 493-508.
- Hughes, A., & Miller, R. (2018). Art therapy and speech-language pathology: A complementary approach. *Journal of Communication Disorders*, 55, 12-23.
- Hughes, J. (2015). *Art Therapy and Autism: A Creative Approach*. London: Routledge.
- Hawkins, D. P. (2010). Art therapy and emotional development in children with ADHD. *Journal of Creative Arts in Psychotherapy*, 17(4), 225-240.
- Hughes, D. (2012). The Effects of Art Therapy on the Psychological Development of Children with Autism. *Art Therapy Journal*, 18(3), 24-37.
- Jellison, J. (2015). *Inclusive Music Education: Down Syndrome and Beyond*. New York: Routledge.
- Johnson, L., & Anderson, P. (2021). Music and arts therapies in the treatment of speech disorders: Exploring the connection. *Child Development Perspectives*, 15(3), 140-147.
- Karkou, V., & Sanderson, P. (2006). *Arts Therapies: A Research-based Map of the Field*. London: Routledge.
- Kramer, E. (1971). *Art as Therapy with Children*. New York: Schocken Books.
- Klein, L., Lounsbury, M., & McCune, M. (2013). Social skills development through collaborative arts practices. *Journal of Special Education*, 47(2), 92-103.
- Kramer, E. (2003). *Art as Therapy with Children*. London: Routledge.
- Kuhn, T. (2013). The Role of Art in Emotional Development. *Journal of Art Education*, 52(3), 215-226.
- Malchiodi, C. A. (2012). *The Handbook of Art Therapy* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- Miller, E. (2016). Overcoming Barriers in Art Education for Children with Special Needs. *Arts in Education*, 13(4), 102-115
- Malchiodi, C. A. (2003). *Handbook of Art Therapy*. New York: Guilford Press.

- Moon, B. L. (2010). *Studio art therapy: Cultivating the artist identity in the art therapist*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- McNiff, S. (2016). *Art-Based Research*. Jessica Kingsley Publishers.
- Öztürk, S. (2019). «Sanat eğitimi ve işitme engelli bireyler: İletişim ve ifade biçimleri», *Sanat ve Eğitim Dergisi*, 5(2), 112-125.
- Piazza, C. (2008). Cognitive development and ADHD: The role of creative expression. *Child Development Research*, 10(3), 213-225.
- Regev, D., & Harel, Y. (2018). The Role of Art Therapy in the Development of Children with Special Needs. *Art Therapy Journal*, 30(4), 12-17.
- Rosenblum, L. (2015). *Art Beyond Sight: A Resource Guide to Art, Creativity, and Visual Impairment*. American Foundation for the Blind.
- Sutherland, A. (2013). *The Role of Art in Cognitive and Social Development*. Routledge.
- Scholastic. (2017). *The Role of Art in Inclusive Education for Students with Disabilities*. Scholastic Education.
- Smith, A., & Williams, M. (2018). Creative Collaborations in Art Education for Students with Disabilities. *Art Education Review*, 25(3), 121-134.
- Sönmez, M. (2020). *Sanat terapisi ve işitme engelli bireyler*. Ankara: Psiko-Eğitim Yayınları.
- Smith, J., & Roberts, L. (2019). The role of the arts in communication and expression for children with speech-language disorders. *Journal of Arts in Education*, 20(2), 45-56
- Sroufe, L. A. (2001). The development of attention and self-regulation in children with ADHD: Implications for interventions. *Child and Adolescent Development*, 7(2), 138-145.
- Schall, C. M., Kranowitz, C., & Carr, M. (2013). Art Therapy for Children with Autism Spectrum Disorder. *Art Therapy Review*, 29(4), 102-112.
- Stainton, T. (2015). *Art Therapy for Children with Autism Spectrum Disorder*. Jessica Kingsley Publishers.
- Schall, C. M., & McDonald, R. (2017). *Arts in Education: Key Practices for Inclusion and Access*. Springer.
- Thompson, R., & Schafer, K. (2014). *Art, Social Change, and Disability*. Oxford University Press.
- Vick, R. M., & Jackman, H. (2018). *Creativity and Expression: Art and Communication in Individuals with Autism*. Springer.
- Winner, E. (2000). The arts and academic achievement: What the evidence shows. *Arts Education Policy Review*, 102(5), 3-12.
- Wilson, P. (2008). *Art as Therapy for Special Needs Students*. Harvard University Press.
- Yılmaz, H. (2018). «İşitme engelli bireylerin sanat eğitimi süreçleri ve toplumsal etkileri», *Bireysel ve Toplumsal Gelişim Dergisi*, 11(4), 37-45.

BÖLÜM 4

Yaratıcı İfadenin Dışsallaştırılması “ Uygulamalı Yaratıcı Atölyeler ”

İpek T. GİRGIN¹

Giriş

“Yaratıcı İfadenin Dışsallaştırılması” atölye çalışmaları Hadrianapolis Antik Kenti kazı ekip üyelerinin günlük rutinleri içinde, iç dünyalarını yeniden keşfetmek ve dönüştürmek için sahip oldukları en güçlü araçlardan biri olan yaratıcılıklarını yeniden fark etmeleri ve kendilerini ifade ederken yaratıcı yöntemlerden faydalanmaları amacıyla yapılmıştır. Kazı çalışmalarındaki ekip üyeleri gibi yoğun bir entelektüel, fiziksel ve tarihsel bağa sahip kişilerin yaratıcılıklarını kullanmalarının onlara yeni perspektifler kazandırarak, duyu ve düşüncelerini ortaya koymaları amaçlanmıştır.

Karabük ili Eskipazar ilçesindeki kazı ekibi, genellikle tarihi objeleri analiz ederken odaklanmış, metodik ve sistematik bir yaklaşımla çalışır. Ancak yaratıcı ifade ve dışsallaştırmanın, bu sistematik sürece duygusal ve kişisel bir boyut katabileceği ön görülmüştür. Ayrıca, yaratıcı ifadeye dayalı bu çalışmaların ekibin bir arada yaratıcı bir süreçten geçmesine olanak tanıyarak ekip dinamiklerini güçlendirebileceği hedeflenmiştir.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen atölyeler bu metnin ana konusunu oluşturmaktadır. Atölyelerde yaratıcı drama, yaratıcı dans ve sanat teknikleri kullanılmıştır.

---

¹ Yaratıcı Dans & Yaratıcı Drama Eğitmeni, Sanat Terapisi Uygulayıcısı,
bilgi@yaratıcidansdrama.com, ORCID iD:0009-0000-1673-2730

Kaynaklar

- Adıgüzel, Ö. (2021). Eğitimde Yaratıcı Drama. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Allen, P. B. (2024). Sanat Bilmenin Bir Yoludur. (Şeyma Çavuşoğlu, Aslıhan Ö. Morey, Begüm Akçınar, Çev.). İstanbul: Sola Unitas
- Arıkan, Y. (2021). Çocuklar için Yaratıcı Drama Eğitimi. İstanbul: Pozitif Yayınevi
- Eracar, N. (2021). Sözden Öte-Sanatla Terapi ve Yaratıcılık. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Girgin, İ. (2024). Yaratıcı Sahnemizde Bir Keşif Yolculuğu. Eda Öz Çelikbaş (Ed.), Sanatın İyileştirici Gücü 3 içinde (s. 1-30). Ankara: Akademisyen Yayınevi
- Küskü, Ö. (2023). Carl Gustav Jung-Dışa Bakan Rüya Görür İçte Bakan Uyanır. İstanbul: Destek Yayınları
- Öz Çelikbaş, E. (2024). Sanat Terapisi Sanat Terapisinde Genel Kavramlar. Ankara: Nobel Yayın

Görsel Kaynaklar

- Görsel 1 İpek T. Girgin
- Görsel 2 İpek T. Girgin
- Görsel 3 İpek T. Girgin
- Görsel 4 Atölye Katılımcısı
- Görsel 5 https://www.sebeder.org/Balik_Pazari-1301.html, (05.11.2024) 18:20
- Görsel 6 Atölye Katılımcısı
- Görsel 7 Atölye Katılımcısı
- Görsel 8 Atölye Katılımcısı
- Görsel 9 Atölye Katılımcısı
- Görsel 10 İpek T. Girgin
- Görsel 11 Atölye Katılımcısı
- Görsel 12 Atölye Katılımcısı
- Görsel 13 Atölye Katılımcısı

BÖLÜM 5

Nöroestetik ve Sanat Terapisi Bağlantısı

*Neslihan Dilşad DİNÇ¹
Kübra ŞAHİN ÇEKEN²*

Giriş

Pozitif bilimler ve sanat geçmişten beri pek çok noktada kesişen gelişmeler göstermiştir. Sanatın çoğu zaman ölçülebilir ve takip edilebilir bilimlerden farklı bir yerde algılandığını söyleyebiliriz. Ancak daha derine indiğimizde birçok ortak noktada kesiştiğini gözlemleyebiliriz. Psikoloji ve nöroloji bu alanlardan sadece ikisi olarak varsayılabilir. İnsanın sanatla izleyici olarak ya da üretici olarak temas ettiğinde zihninde oluşan fizyolojik etkiler aslında Nöro-bilimin konusu olsa da Nöroestetik olarak isimlendirilen yeni bir alan bu perspektifte karşımıza çıkmaktadır. Sanatla yaşanan estetik doyum insan beyninde fizyolojik birtakım etkiler yaratmaktadır. Bu etkilerin düzeyi ve boyutu Nöroestetik alanının konularını oluşturmaktadır. Nöroestetik insanın sanatla iletişimi temelinde psikoloji, nörobilim ve estetik alanlarının kesiştiği bir araştırma alanıdır. Bu yeni alanın temel amacı yaratıcı faaliyetler sırasında insan beyninde oluşan gelişmeleri nörobiyolojik temellere dayanarak estetik kavramının gölgesinde inceleyip, belli verilere ulaşmaktır.

Bu noktada görme eylemi, estetik algı ve duygu kavramlarından meydana gelen bir üçgen oluşmaktadır. Bu üçgenin önemli bir basamağı olan estetik kavramını incelediğimizde 18. Yüzyıldan beri resmi bir araştırma alanı

¹ Doç. Dr. Bitlis Eren Üniversitesi- Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü,
niddinc@beu.edu.tr ORCID iD: 0000-0003-0785-8803

² Doç. Dr. İstanbul Arel Üniversitesi- Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarımı Bölümü,
kubrasahinceken@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-1602-3920

Kaynaklar

- Adolphs, R., Damasio, H., Tranel, D., Cooper, G., ve Damasio, A. R. (2000). A role for somatosensory cortices in the visual recognition of emotion as revealed by three-dimensional lesion mapping. *J. Neurosci.* 20, s:2683–2690. doi: 10.1523/JNEUROSCI.20-07-02683.2000
- Arbib MA. (2021). When brains meet buildings. Oxford University Press.
- Aydın, B. (2012). Tıbbi Sanat Terapisi, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-*Current Approaches in Psychiatry*;4(1):69-83 doi: 10.5455/cap.20120405
- Beesley, K., White, J. H., Alston, M. K., ve Sweetapple, A. L. (2011). Art after stroke: the qualitative experience of community dwelling stroke survivors in a group art programme. *Disabil. Rehabil.* 33, 2346–255. doi: 10.3109/09638288.2011. 571333
- Britannica, T. E. (2016). *Gustav Fechner: German Philosopher and Physicist*. Encyclopædia Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Gustav-Fechner#ref176711>
- Coccagna, M., Pietro, A., Mariagrazia, P., Giovanni, V., Fabbri Destro M., Alessandro SV, Fabrizio S, Gatti A, Domenicali F, Raffaella F Ve Annalisa B. (2020). Neuroaesthetics of art vision: an experimental approach to the sense of beauty. *Journal of clinical trials*. Journal of Clinical Trials.10(2):1000404 .unife.it
- Craig, P, Dieppe, P, Macintyre, S, Michie, S, Nazareth, I, and Petticrew, M. (2008). Developing and evaluating complex interventions: the new Medical Research Council guidance. *The BMJ.* 337 (1655). doi: 10.1136/bmj.a1655
- Cucca, A., Di Rocco, A., Acosta, I., Beheshti, M., Berberian, M., Bertisch, H. C. (2021). Art therapy for Parkinson's disease. *Parkinsonism Related Disord.* 84, 148–154. doi: 10.1016/j.parkreldis.2021.01.013
- Çiftçi, T. (2017). Nöroestetik Perspektifinden Görsel Sanatlara Bakış, *Sobider*, 4(14), s:1-14.
- Davidson, J. W., and Almeida, R. A. (2014). An exploratory study of the impact of group singing activities on lucidity, energy, focus, mood and relaxation for persons with dementia and their caregivers. *Psychol Well Being* 4(24). doi: 10.1186/s13612-014-0024-5
- Davidson, J. W. ve Almeida, R. A. (2014). An exploratory study of the impact of group singing activities on lucidity, energy, focus, mood and relaxation for persons with dementia and their caregivers. *Psychol Well Being* 4, 24. doi: 10.1186/s13612-014-0024-5
- De Giorgi, R., Fortini, A., Aghilarre, F, Gentili, F, Morone, G., Antonucci, G., Vetrano, M., Tieri, G., ve Iosa, M. (2023). Virtual Art Therapy: Application of Michelangelo Effect to Neurorehabilitation of Patients with Stroke. *Journal of Clinical Medicine*, 12(7), 2590. <https://doi.org/10.3390/jcm12072590>
- Deshmukh SR, Holmes J. ve Cardno A. (2018). Art therapy for people with dementia. *Cochrane Database of Systematic Reviews*. 13(9). Art. No.: CD011073. DOI: 10.1002/14651858.CD011073.pub2.
- Di Dio, C., Ardizzi, M., Massaro, D., Di Cesare, G., Gilli, G. ve Marchetti, A. (2016). Human, nature, dynamism: the effects of content and movement perception on brain activations during the aesthetic judgment of representational paintings. *Front. Hum. Neurosci.* 9(705). doi: 10.3389/fnhum.2015.00705
- Edward A. Vessel , G. Gabrielle Starr ve Nava Rubin (2012) The brain on art: intense aesthetic experience activates the default mode network, *Original Research Article*. doi: 10.3389/fnhum.2012.00066
- Fancourt, D., ve Finn, S. (2019). What Is the Evidence on the Role of the Arts in Improving Health and Well-being? A Scoping Review. Health Evidence Network Synthesis, 67. Copenhagen, Denmark: World Health Organization.
- Freedberg, D. ve Gallese, V. (2007). Motion, emotion and empathy in esthetic experience. *Trends Cogn. Sci.* 11, s:197–203. doi: 10.1016/j.tics.2007.02.003
- Gonen, J., ve Soroker, N. (2000). Art therapy in stroke rehabilitation: a model of short-term group treatment. *Arts Psychother.* 27, 41–50. doi: 10.1016/S0197-4556(99)00022-2

- Grube, M. (2002). Tolerance of ambiguity, art therapy and psychiatric illness. *Psychiatr. Prax.* 29, 431-437. doi: 10.1055/s-2002-35509
- Hackett, PMW. (2016). *Psychology and Philosophy of Abstract Art: Neuroaesthetics, Perception and Comprehension.* Basingstoke: Palgrave Press.
- Kantarcioglu, S. ve Güner, E. (2024). What Cognitive Neuroscience Say About Aesthetic Experience? *Akdeniz Sanat.* 18(34, s:155-174.
- Keskin, G. (2018). Baumgarten'in Felsefesinde Estetik ve Mantık. *Felsefe Arkivi* 49: s:13-22. <https://doi.org/10.26650/arcp2018-591061>
- King, J.L. ve Parada, FJ. (2021). Using mobile brain/body imaging to advance research in arts, health, and related therapeutics. *European Journal of Neuroscience.* 54(12):8364-8380. 54(12):8364-8380
- King, J. (2016). *Art Therapy, Trauma, and Neuroscience Theoretical and Practical Perspectives.* Routledge press.
- Knoblich, G. (2002). Self-recognition: body and action. *Trends Cogn. Sci.* 6, 447-449. doi: 10.1016/S1364-6613(02)01995-2
- Li R, Zhang J. (2020). Review of computational neuroaesthetics: bridging the gap between neuroaesthetics and computer science. *Brain Informatics.* 16;7(1):16.
- Lovinger, DM. (2008). Communication networks in the brain: neurons, receptors, neurotransmitters, and alcohol. *Alcohol Res Health* ;31(3):196-214.
- Magsamen, S., Golden, TL., Towriss, CA. ve Allen, J. (2023) The impact thinking framework: a process for advancing research-to-practice initiatives in neuroaesthetics. *Frontiers in Psychology.* 14:1129334.s:1-7. doi: 10.3389/fpsyg.2023.1129334
- Malik, S. (2022). Using neuroscience to explore creative media in art therapy: A systematic narrative review. *International Journal of Art Therapy.* 27(2), s:48-60.
- Mutlu, B. (2022). The construction of modern aesthetics from a historical perspective and the opportunity of aesthetic life today. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 11(3), s:1033-1041.
- Nalbantian, S. (2008). Neuroaesthetics: Neuroscientific theory and illustration from the arts. *Interdisciplinary Science Reviews,* 33(4), s: 357-368. <https://doi.org/10.1179/174327908X392906>
- Oliva A, Iosa M, Antonucci G ve De Bartolo D (2023) Are neuroaesthetic principles applied in art therapy protocols for neurorehabilitation? A systematic mini-review. *Frontiers in Psychology.* 14:1158304. s:1-8. doi: 10.3389/fpsyg.2023.1158304
- Öz Çelikbaş, E. (2019). Dışavurumcu sanat terapisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi,* 2(1), 20-37.
- Skov, M. (2022). Neuroaesthetics as a scientific discipline: An intellectual history. *The Routledge International Handbook of Neuroaesthetics.* (pp. 1-28). Routledge Press.
- Spaid, S. (2015). *Aesthetic Investigations,* 1(1), s. 181-190.
- Spaniol, S. (2021). Art and mental illness: where is the link? *The Arts in Psychotherapy.* 28 (4), s:221 232.
- Regev D, Cohen-Yatziv L. (2018). Effectiveness of Art Therapy With Adult Clients in 2018- What Progress Has Been Made? *Front Psychol.* 29;9:1531. doi: 10.3389/fpsyg.2018.01531.
- Urai, AE., Doiron, B., Leifer, AM. ve Churchland, AK. (2022). Large-scale neural recordings call for new insights to link brain and behavior. *Nature neuroscience.* 25(5), s:11-19.
- Umiltà, M. A., Berchio, C., Sestito, M., Freedberg, D., ve Gallese, V. (2012). Abstract art and cortical motor activation: an EEG study. *Front. Hum. Neurosci.* 6, 311. doi: 10.3389/fnhum.2012.00311
- Vessel, E.A., Starr, G. ve Rubin, N. (2012). The brain on art: intense aesthetic experience activates the default mode network, *Frontiers in Human Neuroscience,* 6(66), s:1-17.
- Zeki, S. (1999). *Inner Vision: An Exploration of Art and the Brain.* London: Oxford University Press.
- <https://neuroartsblueprint.org/news-resources/>
- <https://www.medlink.com/news/neuroaesthetics-bridging-art-and-science-to-enhance-clinical-practice>

BÖLÜM 6

Sanatın İyileştirme ve İnsiyatif Alma Yönü: Sanat Terapidir Platformu

Eda ÖZ ÇELİKBAŞ ¹
Kübra ŞAHİN ÇEKEN ²

Giriş

2020 yılı mart ayı itibariyle ülkemizde ve dünyada Covid-19 isimli salgın hastalığa sebep olan virüs, insanoğlunu korona gerçeğiyle karşı karşıya bırakmıştır. Bu virüs bir hastalık olmanın ötesinde küresel bir salgın haline dönüşerek pandemi adını almıştır. Pandemi süreci akabinde çaresizlik ve karantina ile insanları tanıştırmıştır. Sosyal bir varlık olan insan ve onun kendini gerçekleştirdiği ya da içinde bulunduğu her türlü etkinlik bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Bu etki karantina süreciyle insanları evlerinde zorunlu bulunma haline itmiştir. Pandemi sürecinde ve yeni normal hayat yani şu anki süreçte de sanat etkinlikleri insanlara ulaşamama noktasına gelmiştir. İnsanların boşlukta olduğu ve sosyal medyaya oldukça yüklendiği pandemi sürecinde online etkinlikler dikkat çekici ve iyi oluş haline etki edici olmuştur. Sunabilmesi genel kapsamda, sanat terapidir mottosu ile gerçekleştirilmiş olan online sergi hakkında bilgi vermek ve etkinlik için gerçekleştirilen özgün eserlerin, plastik sanatlar alanında yeni bir perspektif sunabilmesi amacıyla oluşturulmuştur. Dijital platformda kendine yer bulan ve sosyal medya hesabına da adını veren bu etkinlik ile panel ve sergiler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen etkinliklerle insanların yaşadığı olumsuz durumu gidermek adına çözüm arayışında yaptıkları üretimleri sanatla terapi boyutunda ele alınıp, yeniden değerlendirilmiştir.

¹ Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Resim Bölümü, edaoz@karabuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5243-7242

² Doç. Dr. İstanbul Arel Üniversitesi- Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarımı Bölümü, kubrasahinceken@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-1602-3920

katılımcıların farklı kültürel ve kişisel deneyimlerini paylaşarak birbirlerinden ilham almalarına olanak sağlamıştır. Platformun düzenlediği etkinlikler, bireylerin sanata olan ilgisini artırmış, onları yaratıcı üretim süreçlerine dahil etmiş ve toplumda sanat terapisi farkındalığını önemli ölçüde yaymıştır.

Sanat Terapidir platformunun ulusal ve uluslararası düzeyde düzenlediği sergiler ve gönüllü uygulamalar, pandemi döneminde sanat ve dijital teknolojilerin etkili bir şekilde birleştirilebileceğini göstermiştir. Özellikle yaratıcı sürecin iyileştirici yönüne vurgu yaparak, katılımcılara alternatif bir terapi yöntemi sunmuştur. Bu çalışmalar, sadece pandemi dönemine özgü bir çözüm değil, aynı zamanda sanat terapisi alanında gelecekteki uygulamalar için de ilham verici bir model oluşturmuştur.

Sonuç olarak, Sanat Terapidir platformu pandemi koşullarının yarattığı zorlukları sanatı bir iletişim ve terapi aracı olarak kullanarak dönüştürmüş, bireylerin kendi iç dünyalarını keşfetmelerine, duygusal olarak rahatlamalarına ve kolektif bir iyileşme deneyimi yaşamalarına olanak sağlamıştır. Bu girişim, sanatın iyileştirici gücünün sınırsızlığını bir kez daha gözler önüne sermiştir. Sanat Terapidir platformu günümüzde halen Eda Öz Çelikbaş ve Kübra Şahin Çeken yönetiminde ulusal ve uluslararası çalışmalarına devam etmektedir.

Kaynaklar

- Baudelaire, C. (2003). *Modern Hayatın Ressamı*. (Çev. Ali Berktaş). İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Ceylan, T. (2024). *Sanat ve Terapi*, İstanbul Sağlık İl Müdürlüğü Online Dergisi, Erişim Tarihi, 30 Kasım 2024,
URL-1: https://www.istanbulsağlık.gov.tr/w/dergi/basinpdf/kasim2004/22_23_24_25.pdf
- Amerikan Sanat Terapileri Birliği-AATA (2024). *What is Art Therapy*, Erişim Tarihi: 30.11.2024,
URL-2: <https://arttherapy.org/what-is-art-therapy/>
- Öz Çelikbaş, E. (2019). *Dışavurumcu Sanat Terapisi*, Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi (Saffron Journal of Culture and Tourism Research) 2019, 2(1): 20-37

BÖLÜM 7

İyileşme İçin Görsel Bir Araç: Terapötik Fotoğrafçılık

Pelin ÖZGÜR POLAT¹

Giriş

Sanat insan deneyiminin en eski ve en evrensel yönlerinden biridir. Bireyin kendini ifade etme biçimi olarak sanat, ancak etkileşimle anlam kazanır (Erinç, 2011). Birey sanatsal üretimini sadece kendisine sunduğunda dahi bu etkileşimden azade değildir: kendi üretiminin tüketicisi olarak, bir adım geriye çekilip kendine içkin duygu ve düşüncelerin ifadesi olan eserine uzaktan baktığında onu benlik alanının dışına çıkarır ve iç dünyasıyla etkileşime girer. Bu etkileşim sanat üretimini bireyin yalnızca benliğini ve varoluşunu ifade etme yolu değil aynı zamanda başkaları tarafından anlaşılma ihtiyacının bir sonucu ve diğerleriyle bağ kurmanın bir aracı haline getirir.

Diğer bir açıdan, bireyin kendini ifade etmede güçlük yaşadığı durumlarda zihninde olup bitenleri sanatın yöntemlerini kullanarak dışavurabilmesi ve eseri üzerinde düşünmesi yoğun duygusal deneyimlerin sözelleştirme yoluyla zihinde bütünleştirilmesine ve anlamlandırılmasına yardımcı olur. Bu yöntemlerden biri de *terapötik fotoğrafçılıktır*.

Terapötik fotoğrafçılık fotografik ifade yoluyla kişisel gelişim, öz farkındalık ve duygusal iyileşmeyi teşvik etmek için kullanılan yaratıcı ve yansıtıcı bir uygulamadır. Bu yöntem fotoğrafçılığı bir keşif ve iletişim aracı olarak kullanır ve bireylerin düşünce, duygu ve deneyimlerini yapılandırılmış veya spontane bir şekilde görselleştirmesine ve işlemesine olanak tanır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, pelin.ozgur@ahievran.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-6109-4942

Katılımcı doğasına rağmen, proje süresince araştırmacılar ve katılımcılar arasında güç dengesizlikleri devam edebilir (Sitter, 2017). Araştırmacılar araştırma tasarımı, veri analizi ve bulguların yayımlanması konularında söz sahibidir; bu durum, katılımcı seslerinin otantikliği ve temsilini etkileyebilir. Fotoses projelerinin etik ve anlamlı olması için karar alma süreçlerinde eşitlik sağlanması ve katılımcı seslerinin aktif bir şekilde desteklenmesi önemlidir.

Etkinlik değerlendirmesi söz konusu olduğunda fotoses uygulamalarının politika değişikliği üzerindeki doğrudan etkisini göstermek zor olabilir; çünkü politika kararları genellikle birçok faktörden etkilenir (Li ve ark., 2024; Voss ve ark., 2024). Bu yüzden fotoses müdahalelerinin uzun vadeli etkilerini ve sürdürülebilirliğini ölçmek güçtür (Strack, Orsini ve Ewald, 2022; Wang ve Pies, 2004).

Özetle, fotoses uygulamaları topluluk güçlenmesini teşvik etmek, diyalogu geliştirmek ve toplumsal değişimi etkilemek için değerli bir araçtır. Ancak, araştırmacılar, etik kaygılara dikkat etmeli, eşit katılımı sağlamalı ve başarılı bir uygulama için gerekli zaman ve kaynakları dikkatlice değerlendirmelidir. Hem güçlü hem de zayıf yönlerini dikkate alarak, araştırmacılar fotoses yöntemini dezavantajlı grupların seslerini duyurmak ve anlamlı toplumsal değişime katkıda bulunmak için etkili bir şekilde kullanabilir.

Kaynaklar

- Baker, T. A., & Wang, C. C. (2006). Photovoice: Use of a participatory action research method to explore the chronic pain experience in older adults. *Qualitative Health Research*, 16(10), 1405–1413. <https://doi.org/10.1177/1049732306294118>
- Bray, A. C. Y., Orchiston, C. H. R., & Shrestha, S. R. (2023). Using Photovoice for Disaster and Hazard Preparedness: A Methodological Review. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 93, 103742. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2023.103742>
- Bredesen, J. A., & Stevens, M. S. (2013). Using photovoice methodology to give voice to the health care needs of homeless families. *American International Journal of Contemporary Research*, 3(3), 1–12.
- Burton, A. E., Owen, A. L., Taylor, J., Dean, S. E., Cartlidge, E., Wright, E., & Gallagher, N. (2024). Evaluation of environmental features that support breastfeeding: A photovoice study. *Appetite*, 199, 107397. <https://doi.org/10.1016/j.appet.2024.107397>
- Catalani, C., & Minkler, M. (2010). Photovoice: A review of the literature in health and public health. *Health Education & Behavior*, 37(3), 424–451. <https://doi.org/10.1177/1090198109342084>
- Conde, P., Rivera-Navarro, J., Gutiérrez-Sastre, M., González-Salgado, I., Franco, M., & Sandín Vázquez, M. (2024). Photovoice versus focus groups: A comparative study of qualitative health research techniques. *Gaceta Sanitaria*, 38, 102423. <https://doi.org/10.1016/j.gaceta.2024.102423>

- Connor, S. E., Abrons, J., Borja-Hart, N., Haack, S., Jonkman, L., Maerten-Rivera, J., & Prescott, G. M. (2024). Engaging student pharmacists in social determinants of health and health equity through photovoice. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 88(3), 100666. <https://doi.org/10.1016/j.ajpe.2024.100666>
- Connor, S. E., Abrons, J., Borja-Hart, N., Haack, S., Jonkman, L., Maerten-Rivera, J., & Prescott, G. M. (2024). Engaging student pharmacists in social determinants of health and health equity through photovoice. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 88(3), 100666. <https://doi.org/10.1016/j.ajpe.2024.100666>
- Ering, S. M. (2011). *Sanat psikolojisine giriş*. Ütopya Yayınevi.
- Garcia, S., Ordoñez, S., De Santa Pau, E. C., & Marcos-Zambrano, L. J. (2022). Photovoice methodology to raise citizen awareness about the role of the gut microbiome in non-communicable diseases: A pilot study. *Public and Global Health*. <https://doi.org/10.1101/2022.06.17.22276351>
- Gibson, N. (2018a). What is therapeutic photography? In *Therapeutic photography: Enhancing self-esteem, self-efficacy and resilience* (pp. 15–34). Jessica Kingsley Publishers.
- Gibson, N. (2018b). Using photography to express emotions and attachments. In *Therapeutic photography: Enhancing self-esteem, self-efficacy and resilience* (pp. 119–140). Jessica Kingsley Publishers.
- Gruno, J., & Gibbons, S. (2024). Nature-based physical activity in pictures: A photovoice unit in (and beyond) physical and health education. *LEARNING Landscapes*, 17(1), 109–124.
- Heery, G. H. M. (2013). Use of photovoice in addiction. *Nursing Clinics of North America*, 48(3), 445–458. <https://doi.org/10.1016/j.cnur.2013.07.003>
- Hergenrather, K. C., Rhodes, S. D., Cowan, C. A., Bardhoshi, G., & Pula, S. (2009). Photovoice as community-based participatory research: A qualitative review. *American Journal of Health Behavior*, 33(6), 686–698. <https://doi.org/10.5993/AJHB.33.6.6>
- Evans-Agnew, R. A., & Rosemberg, M. A. S. (2016). Questioning photovoice research: Whose voice? *Qualitative Health Research*, 26(8), 1019–1030. <https://doi.org/10.1177/1049732315624223>
- Kleckner, C. (2004). A meaningful entrance: Photo therapy as a psychotherapeutic intervention. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 42(11), 22–28. <https://doi.org/10.3928/02793695-20041101-05>
- Kulkarni, S., Ishizumi, A., Eleeza, O., Patel, P., Feika, M., Kamara, S., ... & Abad, N. (2023). Using photovoice methodology to uncover individual-level, health systems, and contextual barriers to uptake of second dose of measles-containing vaccine in Western Area Urban, Sierra Leone, 2020. *Vaccine: X*, 14, 100338. <https://doi.org/10.1016/j.jvacx.2023.100338>
- Li, S., Gulley, J., Booty, M., Firchow, B., & McGladrey, M. L. (2024). Using photovoice to improve engagement in community health assessments addressing behavioral health. *The Journal of Behavioral Health Services & Research*. <https://doi.org/10.1007/s11414-024-09890-z>
- Martin, N., Garcia, A. C., & Leipert, B. (2010). Photovoice and its potential use in nutrition and dietetic research. *Canadian Journal of Dietetic Practice and Research*, 71(2), 93–97. <https://doi.org/10.3148/71.2.2010.93>
- Milasan, L. H. (2024). ‘Taking pictures is like treasure hunting’: Exploring the therapeutic value of photography as a qualitative research method. *International Journal of Qualitative Methods*, 23. <https://doi.org/10.1177/16094069241236219>
- Prophet, J., Rahman, R., & Hassett, A. L. (2023). An online photovoice study designed by researchers from art and social work to better understand the experience of chronic pain by women of color. *AM Journal of Art and Media Studies*, 32, 69–89. <https://doi.org/10.5937/AMJAMS32-40839>
- Schell, K., Ferguson, A., Hamoline, R., Shea, J., & Thomas-Maclean, R. (2009). Photovoice as

- a teaching tool: Learning by doing with visual methods. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 21(3), 340–352.
- Sitter, K. C. (2017). Taking a closer look at photovoice as a participatory action research method. *Journal of Progressive Human Services*, 28(1), 36–48. <https://doi.org/10.1080/10428232.2017.1249243>
- Strack, R. W., Orsini, M. M., & Ewald, D. R. (2022). Revisiting the roots and aims of photovoice. *Health Promotion Practice*, 23(2), 221–229. <https://doi.org/10.1177/1524839921995294>
- The Metropolitan Museum of Art. (2024). Portrait of a young woman. The Metropolitan Museum of Art. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/283091>
- Voss, S., Bauer, J., Jung-Sievers, C., Moore, G., Rehfuess, E., Wagner, L. C., & Coenen, M. (2024). “A place where I have lost and made friends”: A photovoice study on adolescents’ perspectives on health in a new residential development area in Munich, Germany. *Health & Place*, 90, 103384. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2023.103384>
- Wang, C. C., & Pies, C. A. (2004). Family, maternal, and child health through photovoice. *Maternal and Child Health Journal*, 8(2), 95–102. <https://doi.org/10.1023/B:MA-CI.0000025732.32293.4f>
- Wang, C. C., Yi, W. K., Tao, Z. W., & Carovano, K. (1998). Photovoice as a participatory health promotion strategy. *Health Promotion International*, 13(1), 75–86. <https://doi.org/10.1093/heapro/13.1.75>
- Weiser, J. (2018). *Phototherapy techniques: Exploring the secrets of personal snapshots and family albums*. Routledge.
- Wolf, R. I. (2024). Synthesis of photography, art and neuropsychological concepts within psychoanalytic psychotherapy: An illustrated case study. *British Journal of Psychotherapy*, 40, 117–142. <https://doi.org/10.1111/bjp.12884>

BÖLÜM 8

Terapötik Rekreasyon

Eda ÖZ ÇELİKBAŞ¹

Giriş

Terapötik rekreasyon, bireylerin fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal sağlığını iyileştirmek amacıyla yapılan aktiviteleri ifade etmektedir. Bu alan, boş zaman etkinlikleri, oyunlar, doğa yürüyüşleri, grup çalışmaları, sanat terapisi ve fiziksel egzersizler gibi çeşitli aktiviteleri içerir. Terapötik rekreasyon, kişilerin genel yaşam kalitesini artırmayı hedeflemekte ve genellikle sağlık hizmetleri, rehabilitasyon merkezleri, psikolojik destek ve sosyal hizmet alanlarında kullanılmaktadır. Terapötik Rekreasyon özel ihtiyaçları olan kişilere belirli aktiviteler yardımıyla, sağlık durumunu iyileştirmek ve geliştirmek için uygulanan aktivitelerinden oluşan profesyonel bir çalışma alanıdır (Çakırlar ve Yaman, 2022:48).

Kavramsal Çerçeve

Rekreasyon

Rekreasyon, insanların boş zamanlarını değerlendirmek için yaptıkları fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak yararlı aktivitelerdir. Rekreasyon insanların özgür ve kendisine ait serbest zamanlarında isteğe bağlı olarak bireysel veya grup içerisinde kendi seçimleriyle yaptıkları etkinliklerdir (Hacıoğlu vd., 2003: 30). Latince “recreatio” kelimesinden türemiş olup “yenilik, kendini yenileme veya

¹ Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Resim Bölümü, edaoz@karabuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5243-7242

Sonuç

Terapötik rekreasyon, fiziksel ve zihinsel sağlık açısından önemli faydalar sağlayan bir yaklaşımdır. Eğlenceli ve etkili aktiviteler ile bireylerin yaşam kalitesinin artırılması hedeflenir. Terapötik rekreasyonun geniş bir uygulama alanı olması, onun her yaş ve ihtiyaç seviyesindeki birey için uyarlanabilir bir tedavi yöntemi olduğunu gösterir.

Geleceğimizin en büyük dezavantajı şüphesiz ki stres, obezite ve inaktivite olacaktır. Stresle baş edebilme, harekete geçebilme yetisi kazanma noktasında boş vakit etkinlikleri bireyin iyi oluşuna da olumlu etki edebilmelidir. Terapötik uygulamalarda birey, sürecini kendisi başlatmalı ve de bu hazır bulunuşluk haliyle çözümlenerek ve dönüşerek süreci en sağlıklı şekilde tamamlayabilmelidir.

Ülkemizde oldukça yeni bir alan olan rekreasyonda terapötik çalışmalar çeşitli araştırmalar ve araştırmacılar sayesinde önemli ilerleme kaydedebilecektir.

Kaynaklar

- Austin, D.R.; Crawford, M.E.; McCormick B.P; Puymbroeck, M.V.(2015). *Recreational Therapy An Introduction* (4. Ed.). Sagamore Publishing.
- Başaran, Z. (2016). *Alternatif Eğitim Olarak Rekreasyon* (içinde *Rekreasyon Bilimi*, Ed. S. Karaküçük), Ankara: Gazi Kitapevi.
- Çakırlar, A. &Yaman, Ç. (2022), Pozitif psikoloji bağlamında terapötik rekreasyon ve iyi oluş ilişkisi: bir literatür taraması, *The Online Journal of Recreation and Sports (TOJRAS)*, 11 (4),47-58.
- Hacıoğlu N., Gökdeniz, A. ve Dinç, Y. (2003). *Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi Örnek Animasyon Uygulamaları*,Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karaküçük, S.veAkgül, B. M. (2016). *Ekorekreasyon Rekreasyon ve Çevre*.Ankara: Gazi Kitapevi
- Snead, S. L. (2003). *Therapeutic Recreation*. (Editors) M. Jenkins, J.M.,Pigram,J. J.:Encyclopedia of Leisure and Outdoor Recreationiçinde (pp.499-502)London: Routledge.